

ЛІТЕРАТУРА

1. Під загальною редакцією доктора економічних наук, професора А. М. Герасимовича, Облік і аудит у банках — К.: КНЕУ, 2004;
2. Шульга Н., Сокольська О., «Конкурентна позиція банку на ринку платіжних карток», Вісник НБУ, березень 2002;

О. Г. Пономаренко, аспірант
Полтавська державна аграрна академія

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ АУДИТОРСЬКОГО РИЗИКУ В ЕЛЕКТРОННОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Постановка проблеми. На першому етапі інформатизації обліку та контролю в Україні зусилля вітчизняної наукової економічної еліти були спрямовані на визначення пріоритетних напрямів використання комп'ютерних технологій. У сучасній фаховій літературі логічний наголос робиться на особливостях проведення аудиту за допомогою комп'ютерів. Водночас, питання щодо використання тих чи інших видів технічних засобів для застосування методичних прийомів аудиту в умовах комп'ютерної обробки даних замовника докладно не висвітлено. Тому виникає невідкладна потреба у адаптації інструментарію аудиту до використання в електронному середовищі, що призведе до якісної зміни технології дослідження об'єктів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Визначення особливостей формування сучасної базової моделі аудиторського ризику та з'ясування її ролі у світовій і вітчизняній практиці започатковано в працях Я. В. Соколова, К. П. Дудки, Д. Ю. Бабицького, І. М. Дмитренко, Р. Ю. Овчарика та ряду зарубіжних вчених — представників англо-американської школи аудиту.

Мета статті Нашою метою є удосконалення методики оцінки компонентів аудиторського ризику за умови застосування клієнтом комп'ютерної системи обробки даних (далі — КСОД).

Результати. Ряд авторів обстоюють позицію, що електронне середовище обробки облікових даних замовника вносить додаткові аудиторські ризики [2, с. 39]. Згідно цього виокремимо наступні компоненти, що не «вкладаються» у класичну модель оцінки аудиторського ризику: ризик технічних аспектів експлуатації КСОД та ризик тестування КСОД замовника аудитором.

Запропоновану розширену модель слід обґрунтувати, застосувавши формалізовані підходи. Зауважимо, що для остаточного аналізу розглянемо наступну інтерпретацію моделі:

$$PH = \frac{AP}{BP \cdot PK \cdot PEKCOD \cdot PTKCOD}, \quad (1),$$

де PH — ризик невиявлення; AP — загальний аудиторський ризик; BP — властивий ризик; PK — ризик контролю; PEKCOD — ризик технічних аспектів експлуатації КСОД замовника; PTKCOD — ризик тестування КСОД аудитором.

Отже, наше дослідження спрямоване саме на визначення ризику невиявлення у практичній діяльності, як показника ефективності та якості роботи аудитора, критерію визначення кількості необхідних доказів.

Відомим методикам оцінки компонентів ризику, що базуються на тестуванні притаманний значний суб'єктивізм, тому доцільно використовувати експертно-аналітичні оцінки у поєднанні з статистико-математичними методами для виявлення напряму й інтенсивності впливу на загальну оцінку ризику окремих факторів та складових моделі.

При оцінці ризику за факторами вважаємо за потрібне оперувати рівнями довіри, вираженими в балах, при цьому оцінка ризику буде: $P = 100 - PД$, де P — ризик, а PД — рівень довіри. Поєднання тестування з бальною оцінкою вперше введено К. П. Дудкою [5, с. 63—64]. Елемент аудиторського ризику оцінюється за формулою:

$$ER = 100 - k \cdot \frac{100 - \alpha}{m}, \quad (2),$$

де ER — елемент ризику; k — коефіцієнт зведення до одного рівня оцінок факторів (за п'ятибальною системою він дорівнює $\frac{1}{5}$); α — бажаний рівень елемента ризику після проведення детальних тестів, що характеризує високий ступінь надійності, виражений у відсотках; m — кількість вивчених факторів. Вираз $\frac{100 - \alpha}{m}$ відображає вагомість кожного фактора (питання тесту) та дозволяє формалізовано подати залежність: чим більше факторів проаналізовано — тим надійніші встановлені аудитором оцінки.

Процедура аналітичного тестування передбачає виділення розділів відповідно до ключових елементів системи контролю замовника, урахування факторів властивого ризику, ризику аспектів технічної експлуатації та тестування КСОД. Оцінка окремих факторів у межах розділу параметризується, тому що вагомість впливу їх груп на підсумковий результат є об'єктивно неоднорідною.

При цьому показник ризику системи контролю має бути нижчий за властивий ризик. Це підтверджує її ефективність та готовність запобігти викривленням облікових даних, що виникають під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників діяльності підприємства.

Нами розроблено аналітичне тестування для оцінки ризику організації обліку і контролю у КСОД, ризику тестування КСОД аудитором та технічних аспектів експлуатації КСОД. Детально розглянемо останній компонент. Увага аудитора, на наш погляд, насамперед має бути зосереджена на наступних позиціях:

1) узгодження характеристик програмного і технічного забезпечення свідчить про адекватне відображення даних про факти господарської діяльності, оперативність і безперервність їх комп'ютерної обробки;

2) тісна взаємодія з спеціалістами фірми, що впроваджували КСОД на підприємстві, дозволяє регулярно удосконалювати програмний продукт; пристосовувати його до наявних облікових задач; змінювати окремі алгоритми відповідно до змін діючого законодавства; усувати програмні помилки;

3) ведення оперативної роботи по виявленню помилок програмного забезпечення свідчить про раціональний скептицизм облікового персоналу та відсутність надмірної довіри до техніки.

Практична реалізація обґрунтованого підходу з урахуванням чисельності факторів та проведення трудомістких розрахунків можлива лише при умові застосування комп'ютерної техніки. Пропонуємо інтегрувати аналітичне тестування в електронне середовище табличного процесора Excel.

Вибір комп'ютерних технологій електронних таблиць зумовлений абсолютною їх поширеністю та прозорістю. Перевагою Excel як інструменту для розрахунку аудиторського ризику є програмування усіх розрахункових операцій, автоматична зміна проміжних та підсумкових результатів за зміни вхідних даних, підвищені аналітичні можливості через застосування засобів унаочнення інформації (графіки, діаграми, схеми).

Висновки. У ході дослідження подальшого розвитку набула методика оцінки аудиторського ризику, що базується на поєднанні тестування з бальною оцінкою факторів, започаткована Дудкою К. П. [5, с. 62—67]. Нами розроблено пакет електронних таблиць для оцінки усіх компонентів розширеної моделі аудиторського ризику при умові застосування клієнтом комп'ютерної системи обробки даних.

Витяг з пакету електронних робочих документів аудитора, що ілюструє обчислення одного з компонентів розширеної моделі аудиторського ризику наведено в таблиці 1.

Запропонована методика та пакет електронних таблиць є нескладними та зручними для практичного використання у ході аудиторської перевірки. Поширеність табличного процесора Excel зумовлює його наявність на усіх підприємствах, де є хоча б один комп'ютер. Використання такого пакета електронних таблиць дозволяє аудитору оптимізувати та впорядкувати робочі документи з оцінки аудиторського ризику.

Перспективи подальших досліджень у визначеному напрямі полягають у налагодженні методичного керівництва проведенням аудиту в електронному середовищі, що реалізується через створення інформаційних моделей автоматизованого обліку і контролю.

Таблиця 1

ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА РИЗИКУ ТЕХНІЧНИХ АСПЕКТІВ ЕКСПЛУАТАЦІЇ КСОД

№	Оцінка надійності	Оцінка надійності					Фактична оцінка
		низька	бал	середня	бал	висока	
1	Легальність та популяризація використання клієнтом програмного забезпечення	незаконне	1	Легальне, використовується обмеженою кількістю підприємств	3	Легальне, популярне, займає значну вагу на ринку відповідних програмних продуктів	5
2	Відповідність характеристик програмного і апаратного забезпечення	Апаратне і програмне забезпечення не відповідає	0	Відповідає частково	2	Відповідає повністю	5
3	Періодичність оновлення версій програмного забезпечення	Не здійснюється	1	частково	3	регулярно	5
4	Взаємодія з спеціалістами фірми-розробника	Не здійснюється або здійснюється у вигляді періодичних консультацій по телефону	0	У вигляді періодичних консультацій з виїздом до замовника	2	Постійно або періодично присутність представника фірми-розробника на підприємстві	5
5	Ведення оперативної роботи по виявленню помилок програмного забезпечення на підприємстві	Не здійснюється	0	Періодично	2	регулярно	5

Закінчення табл. 1

№	Оцінка надійності	Фактична оцінка					
		низька	бал	середня	бал	висока	бал
6	Проведення оперативної настройки під конкретного замовника	Не здійснюється	0	обмежено	2	широко	5
7	Наявність збоїв у роботі КСОД через апаратне технічне забезпечення	Більше 2 разів	0	1—2 рази	2	Випадки не спостерегалися	5
8	Стійкість комп'ютерної мережі при одночасному запиті кількох користувачів	Виконання неможливе («зависання»)	0	Виконання можливе при кількох спробах та з більшими затратами часу	2	Не впливає на функціонування мережі	5
	Максимальний результат по факторах						
	РЕКСОД по максимальному фактору						
	Результат фактичного тестування						

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бабицкий Д. Ю., Лейферов Б. М.* Аудиторский риск // Настольный аудитор бухгалтера. — 2002. — № 4. — С. 31—41.
2. *Беликова И.* Аудит в условиях электронной обработки данных // Аудитор. — 1996. — № 9. — С. 38—45.
3. *Бычкова С. М.* Методы оценки аудиторских рисков. Риск контроля // Аудитор. — 2002. — № 6. — С. 32—35.
4. *Дмитренко І. Н., Борисенко М. В.* Методика аудиторської оцінки якості функціонування системи внутрішнього контролю підприємств — клієнтів // Аудитор України. — 2004. — № 18. — С. 17—22.
5. *Дудка К. П.* Методи оцінки аудиторського ризику на підприємствах АПК // Економіка АПК. — 1998. — № 7. — С. 60—67.
6. *Овчарик Р. Ю., Дерев'яно С. І.* Статистична оцінка компонентів аудиторського ризику // Науковий вісник НАУ. — 2003. — № 66. — С. 167—170.
7. *Соколов В. Я.* Риски в аудиторской проверке // Бухгалтерский учет. — 1998. — № 6. — С. 51—56.

А. М. Поплюйко, канд. екон. наук,
старший викладач кафедри обліку
підприємницької діяльності,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ ПО МІСЦЕВИМ ПОДАТКАМ

Постановка проблеми. Податкова політика держави є однією із основних складових внутрішньої економічної політики кожної держави. В Україні податкова політика знаходиться на стадії формування, тому характеризується частою зміною системи оподаткування. Податки дуже складна й надзвичайно впливова на всі економічні явища та процеси фінансова категорія. Податки стають ефективним знаряддям втілення державної політики з питань економічного та соціального розвитку. За ознакою органів державної влади, які їх встановлюють, податки поділяються на загальнодержавні та місцеві податки і збори. Система місцевих податків і зборів в Україні є складовою частиною податкової системи держави та необхідним атрибутом місцевого самоврядування, оскільки оцінюється як самостійне джерело доходів місцевих бюджетів. На сьогодні в Україні справляються два місцеві податки (податок з реклами і комунальний податок). Передбачається, що у найближчому майбутньому надходження до бюджету місцевих податків буде збільшуватися, а тому невідповідно для господарюючих суб'єктів постає питання нарахування та обліку розрахунків з бюджетом по місцевим податкам. Все це обумовлює актуальність даної тематики і необхідність її подальших розробок та удосконалень.